

לא זכה, אין סברא שחברו יזכה על ידו. וגם משום דרכי שלום אין סיבה לתקן, כי אומר החרש לעצמו: פקח לא קנה ואני אקנה!?!). הלכך מי שחטפה מידם — קנאה.
א. מה שבתוך ידו של כל אחד — קנה. ורק מה שביניהם לא קנו (רשב"א ור"ן עפ"י גמרא להלן).
ב. אם הגביה הפקח בענין שאילו יעזוב החרש מה שבידו, יהא החפץ תלוי באויר ולא נגרר על הקרקע — נחלקו הדעות האם קונה באופן זה (עראשונים; חו"מ רסט, ד).

יז. המנהיג בשור ובחמור יחדיו, והיושב בקרון — מה דינם?

המנהיג סופג את הארבעים. היושב בקרון — חכמים מחייבים ורבי מאיר פוטר. ושמואל מהפך ושונה חכמים פוטרם ור"מ מחייב. כי סובר שמואל שהיושב אינו כמנהיג.
א. פרשו התוס' ועוד ראשונים שלכך היושב חייב לדעה אחת, משום שהבהמה הולכת מעט מחמת היושב בקרון, אבל אם לא זזה כלום — אין כאן חיוב.
ב. הרמב"ם (כלאים ט, ט) פסק שהיושב בעגלה לוקה. וכן נראה מדברי הרי"ף שהביא המשנה כצורתה. ואילו ר"י פסק כשמואל שהפך גרסת המשנה ולא מצינו מי שחולק עליו. (ערא"ש).
ג. לדעת המחייב את היושב בקרון, אין חילוק אם יושב לבד או אם יש עמו מנהיג (רמב"ם כלאים ט, ט; ריטב"א, ועוד).

דפים ח — ט

יח. האם הבהמה נקנית בפעולות דלהלן?

- א. ברכיבה עליה.
- ב. בהנהגתה.
- ג. באחיות המוסרה שעליה.
- ד. אחד רכוב ואחד מנהיג.
- ה. אחד רכוב ואחד תופס במוסרה.
- ו. במשיכה.

א. רב יהודה תלה שאלה זו במחלוקת רבי מאיר וחכמים לענין הנהגה בשור ובחמור; האם היושב בקרון סופג את הארבעים, או המנהיג בלבד חייב ולא היושב. ומכך שהפך שמואל את הגירסה ושנה 'חכמים פוטרם' הוכיח רב יהודה שלדעת שמואל הרכוב לא קנה את הבהמה, כשם שהיושב בקרון פוטר. [ואף על פי שהרכוב תופס במוסרה, שלא כהיושב בקרון — אין תפיסת המוסרה מועילה בקנין מציאה או בבהמת הפקר].

היה הרכוב מנהיג את הבהמה ברגליו, והריהי הולכת מחמתו — קנה. כן הוכיחו ממשנתנו.

א. מבואר בתוס' וברמב"ן ועוד ראשונים, שאף על פי שהולכת מעט מחמתו, הרי זה בכלל 'רכוב' ולא קנה לרב יהודה. (ורש"י פירש (בע"א ד"ה דרכוב) שברכוב אינה זזה ממקומה. וע' בית הלוי ח"ג מג).

ב. הרי"ף פסק שרכוב קונה. וכן נראה מדברי הרמב"ם (גולה ואבדה יז, ז. ר"ן) וכן פסק בשלחן ערוך (חו"מ קצו, ג [וב"י וסמ"ע] רעא ועוד). ויש אומרים דוקא כשהולכת (ע' נתיבות המשפט קצו, א בדעת הרמב"ם — עפ"י הריצב"א בשטמ"ק).

ואילו הרא"ש פסק שרכוב ללא שמנהיג ברגליו לא קנה, שלא מצוינו מי שחולק על שמואל, והרי תרץ כל הקושיות שהקשו עליו. וכן נקט הטור.
ג. היו רוכבים שנים ומנהיגים ברגל כדרך הרוכבים — קנו שניהם [ואין אומרים הראשון עדיף שהוא עיקר והשני טפל שכן דרך הנערים לנוח מעט אחורי אדוניהם]. וכן היה אחד רכוב ומנהיג ברגליו ואחד מנהיג למטה — קנו שניהם, כמוכח ממשנתנו. (רא"ש).
אין חילוק בין רכיבה בעיר לרכיבה בשדה, ואעפ"י שאין דרכם של סתם בני אדם לרכוב בעיר, מלבד ברשות הרבים או אדם חשוב או אשה [יש מפרשים: אשה חשובה] או אדם מזולזל ביותר [וי"א אף אדם בינוני בסמטא. ערא"ש]. ואולם אם אמר לו קנה כדרך שבני אדם קונים — לא קנה ברכיבה אלא במקום ובאדם שדרכו בכך (רבי אליעזר).

אם נוקטים רכוב קונה, אפשר שבעיר אינו קונה — שהרי לא הוצרכו להעמיד באומר לו קנה כדרך בני אדם אלא לפי מה שהעמידו ברכוב ומנהיג ברגליו, אבל לא ברכוב לבדו — לפירוש התוס'. ואולם מדברי השלחן-ערוך (קצוה) אין נראה כן. אך יש מי שכתב שאין צריך שיאמר בפירוש קנה כדרך בני"א אלא אף בסתם כמי שאמר לו. (עדרשה וסמ"ע שם).

פשוט שאין שייך קנין רכיבה אלא בבעלי חיים היכולים לילך בכחות עצמם, ולא בחפצים דוממים כגון אופניים. (כן מובא בשם הגרשו"א זצ"ל — 'ועלהו לא יבול' ח"ב עמ' רנה. וכ"כ שם הגר"א נבנצל שליט"א).

ב. בהמה נקנית בהנהגה (שהולכת לפניו והוא מנהיגה בקולו. עפ"י מפרשים; טור ורמ"א חו"מ קצו, ג), והוא בכלל קנין משיכה. כן נקטו בסוגיא כדבר פשוט. ודוקא בבהמה שדרכה בכך כגון חמור, אבל בגמל — לרבי יהודה אין נקנה בהגבהה. ויש אומרים שאף דעת חכמים כן.

א. הרמב"ם (גזילה ואבדה יז, ה). וכ"פ בשלחן ערוך) נקט שהנהגה מועילה בין בחמור בין בגמל. ואולם שנים שעשו קנין יחדיו, אחד משך ואחד הנהיג — בחמור קנו שניהם, ובגמל — קנהו המושך ולא המנהיג (כלשנא בתרא).

ואילו הראב"ד והרא"ש (והטור) נקטו שנשאר הדבר בספק, האם מועילה הנהגה בגמל. הלכך במכר העמד ממון בחזקת מרא קמא, ובאבידת הפקר — בחזקת המוצא. [ומדברי הר"ן להלן נראה שיש להעמיד החפץ בחזקת הלוקח, הואיל ותפס ברשות].

ב. לרבי שמעון, בהמה נקנית בהגבהה. ויש מפרשים בדעת רבי מאיר ור"א: במסירה ולא במשיכה (ע' בפירוט בקדושין כה). אך יתכן שבאבידה ובהפקר שאין שם מקנה, אף לדעה זו קונה במשיכה, כהנחה הפשוטה שבסוגיתנו. (עתוס' בקדושין שם).

ג. מדברי הפוסקים נראה שהנהגה אינה קונה ברשות הרבים, כדין משיכה. (ע' חו"מ קצו, ב-ג. וע"ש בס"ה בקצות החשן ובנתיבות המשפט. ולתירוץ אחד בנתיבות רכוב ומנהיג ברגליו קונה בה"ר) ואילו התורי"ד כאן כתב שקונה.

ד. אם אמר לו 'קנה כדרך שבני אדם קונים' — לפירוש הרשב"א בדברי רבי אליעזר, אין קונה בהנהגה אלא בעיר ולא בשדה, שאין דרך להנהיג שם. ולפרש"י וראב"ד קונה בהנהגה בכל מקום. (וכ"מ בטור חו"מ קצו).

ה. משמע בתוס' (ותורא"ש) שהמנהיג או המושך את החמור, לא קנה בכך את המוסרה [מלבד בית פגיה], אלא תלוי הדבר בספק רבי אלעזר לקמן, האם קונה כלים שעל הבהמה במשיכתה.

ג. אחיזת מוסרה; מחברו — קנה, שהבהמה [הגסה. קדושין כה:] נקנית במסירה. במציאה ובנכסי הגר שמת — לא קנה אלא את המוסרה במה שהוא תפוס בה, שהרי אין כאן מי שימסור, והגבהה אין כאן שהרי ראשה האחד מונח על החמור.

נחלקו הראשונים האם מסירה צריכה להעשות מיד ליד או אף אם אוזחה בעצמו במצות המוכר די. (ע' בראשונים כאן ובב"ב עו; רש"י ותוס' בקדושין כה:).

ד. כאמור, פשטו מדברי שמואל שהרכוב לא קנה, וכל שכן כשאחד רכוב ואחד מנהיג. היה הרכוב גם מנהיגה ברגליו והשני מנהיג — קנו שניהם.

א. למאן דאמר רכוב לבדו קנה, היה אחד רכוב ואחד מנהיג — קנו שניהם (עפ"י רשב"א ותורא"ש).

ב. יש מי שצדד שלדעת האומר רכוב לא קנה, קנה הרכוב כשנכנס לד' אמותיה קודם, לאותן דעות שארבע אמות קונות לו לאדם אף במקח וממכר. ואולם למ"ד רכוב קונה, כיון שנתכוין לקנות ברכיבה לא קנה בד' אמות (עפ"י נתיבות המשפט קצו).

ה. אחד רכוב על החמור ואחד תפוס במוסרה — זה קנה חמור ובית פגיה (= אפסר שבראש החמור) וזה קנה מוסרה. ופירש רב אשי שקנה רק מה שתפוס בידו, אבל לא שאר המוסירה [וכל המחזיק בה זכה]. לדברי שמואל שהרכוב לא קנה, מדובר כאן ברכוב ומנהיג ברגליו.

נראה שהוא הדין לאחד מנהיג ואחד תפוס במוסירה (רשב"א. והביא שהרמב"ם ז"ל חלק ואמר בזו שקנה תפוס במוסרה את כולה. ע"ש).

ו. בהמה נקנית במשיכה. [הלכה כחכמים שבין בהמה דקה בין גסה נקנות במשיכה. ע' קדושין כה:].

לדברי רבי יהודה, החמור אינו נקנה במשיכה כי דרכו בהנהגה. ויש אומרים שאף דעת חכמים כן.

א. הרמב"ם נקט להלכה שחמור נקנה במשיכה (וכ"ג דעת השו"ע). והראב"ד והרא"ש (והטור חו"מ רעא) נקטו שהדבר בספק, הלכך במקח וממכר העמד ממון בחזקת בעליו הראשונים, ובמציאת הפקר — בחזקת המוצא.

ב. מסתימת הפוסקים (חו"מ קצו, ב-ג) נראה שמשיכת בעלי חיים אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם אבל לא ברשות הרבים. והתור"ד חידש שמועילה אף ברה"ר, כי במשיכת בע"ח אין צריך דוקא שיביא אצלו אלא כל שהולכת מחמתו די, וא"כ אין חילוק בין רשות אחרת לרשות הרבים.

ג. משך בהמה כפותה בגרירה — לפירוש הרשב"א, נסתפק בזה רבי אלעזר. ומסקנת ההלכה שקנה, כדין משיכת שאר חפצים.

דף ט

יט. מה דין הקנין באופנים הבאים?

א. טלית מונחת חציה על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד. בא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע — האם קנה? ומה הדין כשאחרינו בא אחד והגביה החצי שעל גבי העמוד ועתה הטלית מוגבהת על ידי שניהם?

ב. המגביה ארנק בשבת — האם קנאו?

ג. האומר לחברו 'משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה'.

ד. 'קנה בהמה זו וקנה כלים שעליה'.

ה. חצר מהלכת, האם קונה מה שבתוכה? מה דין ספינה מהלכת, וסל שעל גבי אדם מהלך?

א. טלית שחציה מונחת על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד. בא אחד והגביה חציה שעל גבי קרקע,

והחצי השני נשאר מונח ע"ג העמוד — לא קנאה. ואעפ"י שיכול לנתקה מהעמוד בנקל.

בא אחר והגביה את החצי האחר — קונה שניהם כדין שנים שהגביהו יחדיו. (משמע בגמרא שדין זה מוסכם, ומזה דחו דברי רבי אבהו. והתוס' העירו מנין שרבי אבהו לא יחלוק בזה. וע' חרושי הריטב"א 'החדשים').

הגביה חציה שעל גבי קרקע וניתק את חציה שע"ג העמוד; אם עתה הטלית כולה אינה

מגיעת לקרקע — ודאי קנה. ואם נופלת לקרקע, לפי תירוץ אחד בתוס' — קנה, הואיל

ותופסה בידו בקצה אחד ומיד שניתקה מהעמוד היתה מוגבהת ג' טפחים מהקרקע, ואעפ"י

שחציה נופל מיד. וכן נקט הר"ן.

ב. המגביה ארנק בשבת לשם קנין — קנאו, ואף על פי שאין דרכם של בני אדם בכך (ואעפ"י שעשה

איסור, שלא התירו חכמים הדבר (עתוס'). — 'אשרי הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו לכוף יצרו לעזוב בשביל

לא תסור מן התורה אשר יורוך'. מנהגי מהר"ל הל' שבת כח).

ג. שאל רבי אלעזר: האומר לחברו משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה, מהו? האם מועילה משיכת הבהמה

לקנות הכלים, אם לאו. ולא פשטו הספק.

א. יש אומרים שמחמת הספק במקח וממכר נשאר החפץ בחזקת מרא קמא, ואילו במציאת

הפקד קנה הכלים במשיכה מחמת הספק. (עפ"י הרא"ש כאן ולהלן סי' לב; ומובא בשו"ע רב, יג;

רמב"ן וריטב"א יב.). והר"ן כתב אף במקח וממכר יש להעמיד החפץ אצל הקונה מפני שהוא

מוחזק ותפס ברשות. (אבל בכגון שאינו מוחזק בעת לידת הספק — מעמידים בחזקת מרא קמא, וכמו

שמתבאר בדברי הר"ן להלן יב.). ויש שנראה מדבריהם שלא קנה בודאי (ערמב"ן שפירש כן בדעת

רבא. וכן מסתימת הרמב"ם נראה שלא קנה בודאי).

יש מפרשים שבתורת משיכה ודאי יכול לקנות הכלים במשיכת הבהמה. לא נסתפקו אלא

משום שבא להקנותו בתורת 'חצר', ומשום שלא הקנה לו הבהמה לגמרי נסתפק ר"א האם

זו כחצר הקונה. ולא נפשט. (עפ"י ריטב"א ועוד).

ב. דוקא בבהמה נסתפק רבי אלעזר, אבל בכלי דומם, אם אמר לו משוך קופה זו וקנה כלים

שבתוכה — פשוט שקונה (תוס' ועוד. והרא"ש כתב אפילו בבהמה כפותה שגררה, נסתפק ר"א,

הואיל ודרך קנינה כשהיא מהלכת ולא כשהיא נגררת).

מבואר בגמרא שאם אמר 'משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה' — אין כאן הקנאה (כי משמעות

דבריו אתה התכוין לקנות אני איני מקנה לך. רש"י).

ד. 'קנה בהמה זו וקנה כלים שעליה' — לא קנה הכלים בקנין 'חצר', מלבד בבהמה כפותה — שחצר

מהלכת לא קונה (כן אמר רבא. ויתכן שלדעת רבי אלעזר קנה משעם חצר. עתוס'). ולענין קנין הכלים משום

משיכה — תלוי הדבר בספקו של רבי אלעזר, כנ"ל.

א. אפילו לא הקנה לו הבהמה אלא השאילה לו כדי לקנות הכלים שעליה משום 'חצר' — קנה בכפותה (עפ"י תוס'). ולפירוש הרשב"א והריטב"א, נידון זה עצמו נסתפק בו רבי אלעזר, האם כשנותן לו הבהמה רק כדי לקנות הכלים נחשבת היא כ'חצר'.

ב. לכאורה נראה להוכיח ממה שאמרו (בקדושין כה) שאפשר לקנות פיל על ידי שהוא עומד על ארבעה כלים, שאפילו אם הדבר בולט ברובו מה'חצר', קונה. [ואף כאן, אפילו היו הכלים בולטים מן הבהמה הכפותה]. אך יש סוברים שבקנין 'יד' צריך שיהא החפץ כולו בתוך היד, ומסתבר שלשיטתם הוא הדין ב'חצר'. ויש לדחות הראיה מהסוגיא בקדושין (ע"ש).

ה. חצר מהלכת אינה קונה. ואפילו בהמה עומדת, כל שאינה כפותה ויכולה להלך — הרי זו חצר מהלכת, כאמור. (אם המצא תמצא בידו... — לא נתרבתה חצר אלא דומיא דידו, שאינה נדה מהאדם ומשתמרת. עפ"י רש"י).

יש סוברים שמלבד כפותה צריך שתהא הבהמה ישנה כדי לקנות כלים שעליה. ויש אומרים שאין צריך, בפרט כשיש דעת אחרת מקנה. (ע' בראשונים בגטין עה; תור"פ ותורא"ש). ואולם הספינה קונה את הדגים שנפלו לתוכה וכד', שהספינה עצמה נחה והמים הם שמביאים אותה הנה והנה. וכן אדם המהלך ברשות הרבים ונתנו לו דבר לתוך חיקו או לתוך סלו — קונה, שהסל נח והאדם הוא שפוסע תחתיו (בדומה לידו של אדם שהיא נעה ונדה על ידי הגוף).

דפים ט — י

כ. מי שראה מציאה ואמר לחברו תנה לי, מה הדין באופנים דלהלן?

א. נטלה ואמר אני זכיתי בה.

ב. נתנה לו ואחר כך אמר אני זכיתי בה תחילה.

א. היה רכוב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחברו תנה לי. נטלה ואמר אני זכיתי בה — זכה בה.

לדעת האומרים המגביה מציאה לחברו קנה חברו, דין זה אמור רק כשאמר 'תנה לי', אבל אמר 'זכה לי' — הרי מיד שהגביה זכה עבור חברו ושוב אין יכול לזכות בה בעצמו (רבי יוחנן). ואולם אם טענתו היא שמתחילה בשעת ההגביה לעצמו ולא בשביל חברו — זכה. (ובכך העמיד עולא את משנתנו). כיוצא בזה יש לדון בשאר מקומות, כשאמר לו חברו לעשות פעולה מסוימת בשביל מטרה כלשהי, ועשה זה בשתיקה, יכול לטעון אחר כך שעשה הדבר לשם מטרה אחרת. (ע' שו"ת הרשב"א ח"ב קג ונכפלה בשו"ת הריטב"א פד).

ולמאן דאמר המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו, אפילו נתכוין בשעת ההגביה לזכות לחברו ואחר כך חזר בו ונטלה לעצמו — הריהי שלו.

כן מבואר בגמרא. וצ"ל שגם לפרש"י שבע"ה שעשה שליח לתפוס לו — קנה, היינו דוקא בבע"ח לפי שיש לו קנין שעבוד, יכול להעביר זכותו וקנינו לשליח, אבל במציאת הפקר אין מועילה שליחות במקום שחב לאחרים.

ב. אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה (ונתתיה לך כפקדון בעלמא. מפרשים) — לא אמר כלום.